

Nawoord

In het vijfde deel van de twintigdelige cyclus van de Rougon-Macquart, *De misstap van priester Mouret*, staat de lijdensweg van priester Serge Mouret centraal. De familie die Zola op dertigjarige leeftijd bedacht, is in dit deel toe aan haar kleinkinderen. De rijkdom van de invloed van de factoren aanleg en omgeving, die Zola wilde bestuderen en weergeven, is sterk toegenomen per deel, en raakt steeds verder in elkaar vervlochten.

In de hoofdpersoon van dit deel, Serge, komen alle grote invloeden samen. Het is de boerse stamvader Rougon die met de laatste telg uit een vervallen adellijk geslacht huwt, de oermoeder Adélaïde, die op haar beurt na de dood van haar man een onstuimige relatie aangaat met de zwerver Macquart. Deze drie oerbronnen brengen kinderen voort en komen weer tezamen, doordat het kleinkind van Adélaïde vanuit de Rougontak huwt met haar kleinkind vanuit de Macquart-tak, met als nazaat het achterkleinkind Serge.

Serge is een van de drie kinderen van *Marthe Rougon*, van de tak Rougon, en *François Mouret*, van de tak Macquart. Deze twee ouders zijn hoofdfiguren uit het vierde deel, *De verovering van Plassans*. Serge, hun middelste kind, is in het vijfde deel afgestudeerd als priester aan het seminarie.

Emile Zola vormde in zijn cyclus knooppunten van erfelijkheid en van de invloed van de omgeving. De *bourgeoisie* van de tak Rougon en het *onaangepaste* van de tak Macquart in combinatie met het *edele en de gekte* van oermoeder Adélaïde zijn de ingrediënten waaruit de lijdensweg van priester Serge Mouret wordt gevormd.

De eerste lijn van invloed is die van de moeder van Serge, Marthe, dochter van Pierre Rougon, zoon van Adélaïde uit haar huwelijk met Rougon. Het erfelijke knooppunt is de gekte van de grootmoeder Adélaïde, die uiteindelijk in een gesticht terechtkomt. De gekte slaat een generatie over, die van zoon Pierre, maar komt weer naar boven bij diens dochter Marthe. Hoewel ze zich lange tijd perst in normaliteit, barst het vernis wanneer Marthe het geloof leert kennen en dit vermengt

met liefde. Marthe geeft het door, ook in diezelfde combinatie van liefde en geloof, aan haar zoon Serge.

De tweede lijn van invloed is die van de vader van Serge, François. Ook François lijdt onder de gekte; zijn lijdensweg is beschreven in deel IV van de cyclus. François is de zoon van Ursule, dochter van Adélaïde vanuit haar relatie met Macquart. De ouders van Serge zijn beiden kleinkinderen van Adélaïde en geven beiden de gekte door aan hun kind Serge, haar achterkleinkind.

Een tweede knooppunt in de familiegeschiedenis is de burgerlijkheid van de boerse Rougon, de echtgenoot van Adélaïde. Via zijn burgerlijke zoon Pierre gaat dit over naar diens burgerlijke dochter Marthe en is deze verderop terug te vinden in het burgerlijk hooggewaardeerde beroep van priester in haar zoon Serge. Het is uiteindelijk de bourgeoisie die in Serge de gekte overwint. Hij komt niet in het gesticht terecht, overlijdt niet vanuit zijn gekte zoals zijn moeder en doet zichzelf niet iets aan zoals zijn vader, maar keert terug naar het geloof.

Waar Marthe vanuit liefde en verliefdheid in godsdienstwaanin terecht komt, gebeurt bij haar zoon het tegenovergestelde. Vanuit godsdienstwaanin ontstaat in hem liefde. Waar zijn moeder zichzelf opgeeft, gaat Serge de strijd aan en vecht zich weer terug naar normaliteit.

De omgeving wordt in het verhaal fijntjes ingeweven. Wanneer moeder Marthe haar burgerlijkheid verliest via het geloof dat gevoed wordt door verliefdheid, trekt ze zich als moeder terug en laat ze de opvoeding over aan haar dienstmeid; de invloed van burgerlijkheid vervaagt hiermee enigszins. Door haar gedrag wordt haar man letterlijk het huis uitgeduwd en komt hij uiteindelijk in het gesticht terecht, waar zijn grootmoeder ook verblijft. Deze stormachtige tijd wordt Serge bespaard, want hij is dan inmiddels naar het seminarie gegaan, waar de burgerlijkheid van zijn tak van de familie versterkt wordt door het strikt hanteren van de juiste normen en het vereren van de waarden. Met die bagage wordt hij priester in een klein dorpje: Artaud. Daar begint deel V.

Het begin is onschuldig en naïef, maar langzamerhand breekt de dwaling in gekte, godsdienstwaanin en hallucinerende Mariaverering door.

De liefde van Serge wordt afgeschilderd tegen de achtergrond van het paradijs, met de Provençaalse naam: Paradou. Waar de priester herboren wordt als de adolescent Serge en de maagd Maria wordt getransformeerd in het maagdelijke meisje Albine dat in de Paradou leeft, zijn ze als Adam en Eva, die in de natuur de liefde uitvinden.

De lijdensweg van priester Mouret wordt afgeschilderd tegen de achtergrond van de lijdensweg van Jezus. Ook priester Mouret valt onder de last van het kruis dat hij draagt. Het kruis is voor Jezus in de kruisweg van het katholieke geloof, de last van de zonden van de mensheid. Voor Serge zijn het zijn vleselijke verlangens als mens, als man. De kruisweg heeft veertien staties en in drie van deze staties valt

Jezus onder het kruis. Zo ook priester Mouret; hij valt onder de last van mens te zijn, man te zijn.

Met bijna wiskundige precisie hanteert Zola door het hele verhaal heen het symbolische getal drie, als een voortdurende aanwijzing, resulterend in de zin: ... *hij geloofde niet meer in de Heilige Drie-eenheid; hij geloofde alleen nog maar in zichzelf; zijn spieren en de wellust van zijn organen.*

Het boek schildert de strijd om de religieuze waarden onder druk van een episch verhaal van liefde, waar hemel en aarde botsen. In het Frankrijk van de negentiende eeuw was dit een gewaagd thema. Hoewel het hele werk van Zola – *opera omnia* – verboden was door de Rooms-Katholieke Kerk en op de index van verboden boeken stond, tergt dit deel wel zeer krachtig de katholieke normen en raakt zelfs de waarden. Naturalist en wetenschapper als Zola is, beschrijft hij alles zo scherp mogelijk en precies, zodat een duidelijk beeld ontstaat van de Rooms-Katholieke Kerk in die tijd.

Martine France Delfos